

PODOABE FEUDALE DESCOPERITE LA OLTENI (R. FOCȘANI)

În toamna anului 1956, locuitorul T. Teodorescu din com. Olteni, raionul Focșani, a descoperit, cu ocazia replantării unei vii, podoabele despre care vom vorbi mai jos.

Locul descoperirii se află la circa 2 km de sat și la 100 m de șoseaua Focșani-Vîrteșcoi (fig. 1), la sud de Milcov. După spusele actualei pro-

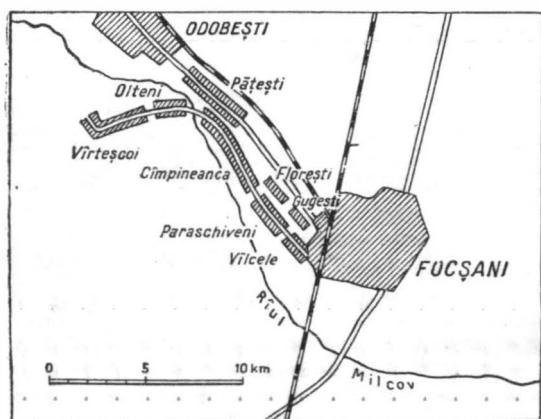

Fig. 1. — Harta împrejurimilor dinspre NV ale orașului Focșani.

prietare, podoabele au fost găsite la un loc, la circa 0,40 m adâncime, fără a fi observat urma vreunui vas sau altceva în care să se fi depozitat. De asemenea, n-a remarcat nici urme de oase umane în preajmă¹.

Din cele de mai sus rezultă că reconstituirea chiar relativă a condițiilor de zacere în pământ a acestor podoabe este anevoioasă : totuși po-

¹ Gh. Untaru a întreprins o recunoaștere la fața locului. Tot d-sa a pus la dispoziție podoabele de la Olteni, spre publicare.

doabele nu ies din comun în comparație cu alte descoperiri de acest fel, ba chiar pot fi datate cu multă certitudine.

Lotul podoabelor de la Olteni se compune din 4 cercei de argint, dintre care două piese sînt aurite pe cale chimică prin metoda „aurului

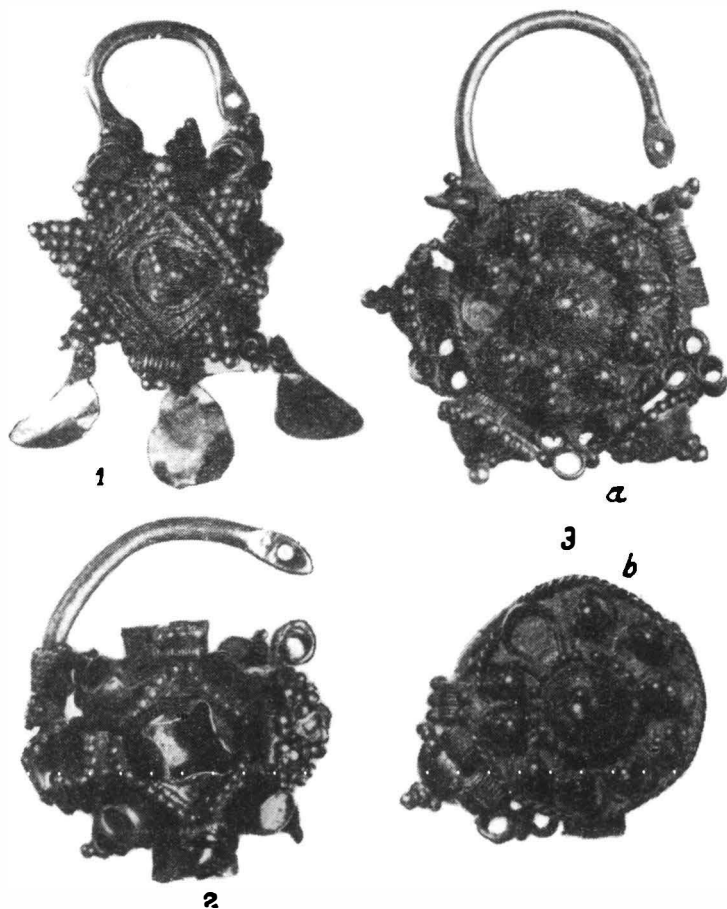

Fig. 2. — Cercel descoperiți la Olteni, r. Focșani (sec. XV).

ars” (un amalgam de aur și mercur) — procedeu frecvent în arta giuvaergeriei medievale¹. Avem de-a face cu trei tipuri, după cum urmează :

Tipul 1 (fig. 2/1 și fig. 3). Cercel de argint, aurit (cu urme de oxid de cupru). Greutatea : 6,07 g. Este format dintr-o verigă simplă, arcuită, turtită și găurită la capete. Capătul fix stă prins între două mici tuburi executate din sîrmă și fixate pe montură : o sîrmuliță străbate tuburile și urechiușa de fixare. Un dispozitiv identic se află la capătul mobil al

¹ Cf. B. A. Rîbakov, *Ремесло древней Руси*, Moscova, 1948, p. 81.

verigii. Grupuri de câte două bobite de argint stau lipite pe partea superioară a tuburilor de sîrmă, de o parte și de alta a capetelor verigii.

Montura cercelului este executată din tablă ciocănită la rece și are forma poliedrică. Ea se compune din 6 fețe rombice, cu laturile de câte

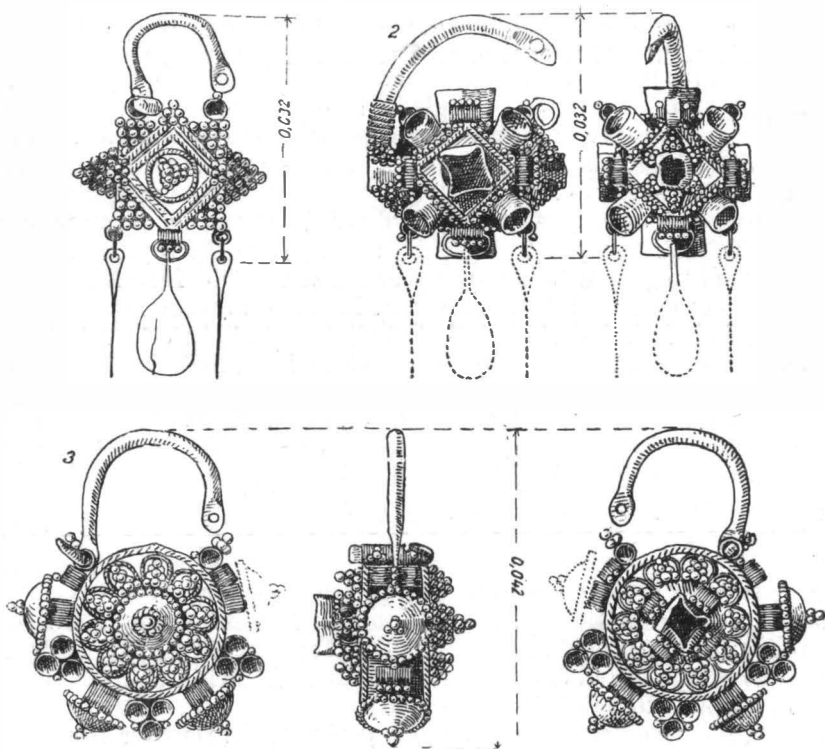

Fig. 3. — Olteni : Cercei din secolul XV. 1, tipul 1 ; 2, tipul 2 ; 3, tipul 3 a.

11 mm, marcate pe margine cu o sîrmuliță fin răsucită. În centrul fiecărei fețe stă lipit un cerculeț executat tot din sîrmă (sudată), iar în mijlocul cerculețului tronează o piramidă cu baza triunghiulară — alcătuită la 5 din fețe din câte 31 bobite de argint, iar la a 6-a numai din 18 bobite. Între fețele rombice există spații fațetate triunghiular, în număr de 8 ; în mijlocul lor se află de asemenea câte o piramidă de 18 bobite. Colțurile fațetelor sînt marcate și ele cu câte o piramidă — de data aceasta alcătuită din numai 9 bobite de argint (excepție fac colțurile părții superioare a monturii, unde locul piramidelor de 9 bobite este luat de tuburile amintite).

În sfîrșit, de partea inferioară a monturii, fixate de colțurile fețelor romboidale, atîrnă un număr de 4 „pandantive” — de fapt o bucată de tablă ciocănită la rece, avînd forma unei petale, prevăzută cu un capăt de fixare îngustat, lățit și străbătut de un orificiu ; o sîrmă subțire trece

prin acest orificiu — după ce străbate un tub de felul celor descrise mai sus, împodobit însă cu cîte trei bobite de argint.

Poziția feței rombice, ornată cu o piramidă din 18 bobite, precum și locul capătului fix al verigii — ne arată că acest cercel se purta la urechea dreaptă.

Tipul 2 (fig. 2/2 și fig. 3/2). Cercel de argint, aurit. Greutatea : 12,51 g. Se compune dintr-o verigă simplă, turtită și găurită la capătul liber, iar celălalt, înfășurat într-o sîrmă dublu împletită, stînd prins de montură și terminîndu-se cu o steluță în 6 colțuri, alcătuită din mici piramide cu baza triunghiulară. În mijlocul steluței există un coșuleț de formă pătrată ce adăpostește un rest dintr-o piatră semiprețioasă de culoare albăstruie-verzuie.

Montura are aceeași formă poliedrică întilnită la tipul precedent. Mai mult, întilnim la tipul 2 de cercel aceeași idee în repartizarea decorului. Astfel, se regăsesc la acest tip aceleași fețe de formă rombică alternînd cu altele de formă triunghiulară. Laturile acestor fațete sînt marcate cu mici bobite, iar colțurile cu tuburi de sîrmă cu cîte 4 bobite deasupra lor. Deosebirea față de tipul 1 constă în faptul că, la tipul pe care-l descriem, locul piramidelor din bobite este luat de coșulețe : rombică la fețele mari și cilindrice la fețele triunghiulare. De asemenea, precizăm că pe fața rombică, opusă aceleia în care stă capătul fix al verigii, regăsim steluța în 6 colțuri și coșulețul cilindric din mijlocul ei.

Resturi de pietre se mai găsesc în șapte din cele opt coșulețe cilindrice.

Și acest tip de cercel era prevăzut în partea inferioară cu patru „pandantivi”, așa cum indică sîrmușițele de prindere care mai există.

Tipul 3a (fig. 2/3 și fig. 3/3). Cercel de argint. Greutatea : 8,39 g. Se compune dintr-o verigă simplă, arcuită. Capătul fix se prinde de montură la fel ca la tipul 1 (cu deosebirea că tuburile de sîrmă sînt ornamentate cu cîte 4 bobite dispuse în piramidă).

Montura este de formă discoidală, perimetrul arcurilor fiind marcat cu sîrmă împletită. În centrul părții exterioare a monturii se află un coșuleț de formă dreptunghiulară pentru piatră (în cazul de față în coșuleț se află o mică bucată de sticlă simplă). Coșulețul este mărginit în colțuri de cîte un tub de sîrmă, cu cîte trei bobite deasupra, dispuse liniar. De jur-împrejurul acestora se găsesc 10 piramide executate din cîte 10 bobite de argint. Baza piramidelor este înconjurată de sîrme răsucite, sudate, formînd o frumoasă rozetă cu 10 petale. Pe partea cealaltă a monturii, în loc de coșuleț se află o calotă semisferică din foiță de tablă, a cărei bază este mărginită de 21 bobite de argint. Partea superioară a calotei este ornată la rîndu-i de un grup de 4 bobite în piramidă, mărginite de o sîrmă împletită. Restul suprafeței este decorat identic cu fața cealaltă a monturii discoidale.

De jur-împrejurul monturii se află alte 4 calote semisferice, dispuse asimetric : la acestea, cele patru bobite nu mai sînt înscrise într-un cerc de sîrmă împletită. Calotele sînt montate pe cîte două tuburi de sîrmă, iar între calote se află grupuri de cîte trei tuburi — două jos și una deasupra.

Și acest cercel se purta la urechea dreaptă.

Tipul 3b (fig. 2) este întru totul asemănător tipului 3a, cu deosebirea că bobitele de argint sînt mai mici ca la tipul 3a. Și greutatea lui diferă : 8,60 g, în starea în care se află.

Deși nu cunoaștem încă exemplare asemănătoare, totuși podoabele de la Olteni prezintă o tehnică de execuție a decorului întilnită destul de frecvent, mai ales la unele bijuterii descoperite pe teritoriul Moldovei.

Astfel, cîteva detalii decorative se regăsesc în cerceii din tezaurul de la Țifești, îngropat pe la 1490—1491¹, și mai ales în cerceii descoperiți în cimitirul din fața Cetății de Scaun din Suceava, datați în a doua jumătate a secolului al XV-lea².

Exemplarele noastre, așa cum reiese și din compararea între ele, sînt produse ale aceluiași atelier : *grosso modo* ele pot fi încadrate în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Este vremea cînd tradiția podoabelor bizantine se resimte încă : poate că ne aflăm chiar în fața unor produse locale, destinate vîrfurilor boierimii și negustorimii din preajma hotarului moldo-valah.

Datorită condițiilor incerte de găsire, nu putem ști dacă piesele de la Olteni provin cumva din morminte sau sînt simple tazaurizări, în genul celorla de la Țifești.

Asupra toponimicului *Olteni* — există o controversă. S-a încercat acreditarea părerii că localitatea cu acest nume, menționată des în hărțile medievale³ (cam în locul unde există și astăzi, lângă Virteșcoi) — n-ar fi bine plasată pe aceste hărți și că, în fapt, e vorba de satul Olteni (azi Lungociul) de pe Siret⁴, pomenit în actele moldovenești la 17 decembrie 1514⁵.

Totuși, în ciuda faptului că există mai multe toponimice cu acest nume, nu ni se pare lipsită de semnificație această localizare a Oltenilor în preajma Milcovului și mereu pe malul *drept*⁶ al acestui rîu.

¹ Cf. C. Moisil, *Monede și podoabe de la sîrșitul veacului al XV-lea* (Tezaurul din Țifești jud. Putna), în *BSNR*, XIII, 27, 1916, p. 12 și fig. I (cerceii din centru). Crede a fi produse locale (*ibidem*, p. 13).

² *SCIV*, IV, 1—2, 1953, p. 362, fig. 25/1.

³ De pildă : la 1550 — G. Reichersdorf, *Chorografia Moldaviae* (la A. Papiu-Iliarian, *Tesauru de monumente istorice pentru Romlnia*, t. III, București, 1864, p. 132—133); la 1584 — Iacob Castaldo, *Romania quae olim Thracia dicta* . . . (la M. Popescu-Spineni, *Romlnia în istoria cartografiei pînă la 1600*, II, București, 1938, harta nr. 46); în harta lui Gerhardt Mercator (m. la 1594) intitulată : *Valachia, Servia, Bulgaria et Romania* apărută în *Atlas minor* la 1607 (M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, harta nr. 54); în sîrșit, localitatea apare în același loc în hărțile executate de Hulsius Levinus (1630), G. Valck (1678), Sigismund Birken (1683) și Nicolaus Vischer din Amsterdam (sec. XVII) (C. C. Giurescu, în *RIR*, X, 1940, p. 132 și note).

⁴ C. C. Giurescu, *loc cit.*, p. 131 și urm. Pentru interpretarea toponimicului *Olteni* cf. și P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 226—227.

⁵ M. Costăchescu, *Documentele moldovenești de la Bogdan Voevod* (1504—1517), București, 1940, p. 342.

⁶ Satul se află într-adevăr pe partea dreaptă a Milcovului și nu altfel; de aceea localizarea cartografilor medievale nu este greșită, cum afirmă C. C. Giurescu, *loc cit.*, p. 132.

Am atrage astfel atenția că eventual va fi existat un târg cu acest nume, poate chiar legat de Vîrteșcoi — menționat ca târg *de căpetenie*, e drept mai târziu¹.

Oricare ar fi situația, avînd în vedere descoperirea pieselor de pe teritoriul de azi al satului Olteni — o confruntare la fața locului se impune de la sine și merită a fi însoțită de o cercetare arheologică propriuzisă. Cu atît mai mult cu cît ne aflăm, cu siguranță, în zona mult căutatei cetăți Crăciuna.

N. CONSTANTINESCU și GH. UNTARU

ФЕОДАЛЬНЫЕ УКРАШЕНИЯ, НАЙДЕННЫЕ В ОЛТЕНИ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Авторы описывают четыре серебряные серьги (две позолоченные), найденные на территории села Олтени (рис. 2—5) в русле реки Милков. Сработаны они весьма заботливо, отражая влияние византийских украшений. Возможно, что они были изготовлены местным мастером для боярства либо купцов на молдаво-валашской границе.

На основании установленных аналогий в технике исполнения узора (Цифештский клад, украшения из Сучавского могильника), авторы датируют олтенские серьги XV в. (вторая половина).

В заключительной части статьи вкратце говорится о разногласии, возникшем в связи с названием *Olteni*, причем подчеркивается необходимость археологического обследования в этой зоне, особенно потому, что на этой территории находилась крепость Крăчуна, местоположение которой еще не обнаружено.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Карта северо-западных окрестностей города Фокшаны.

Рис. 2. — Серьги, найденные в Олтени, Фокшанского района (XV в.)

Рис. 3. — Олтени: серьги XV в. 1, тип 1; 2, тип 2; 3, тип 3 а.

PARURES FÉODALES DÉCOUVERTES À OLTENI

RÉSUMÉ

Les auteurs présentent quatre boucles d'oreilles en argent (dont deux dorées), trouvées sur le territoire du village d'Olteni (fig. 2—5), dans le lit de la rivière Milcov.

¹ Cf. *Insemnătatea Urzurilor din Ardeal și a Urzurilor de căpetenie din Banat, din Țara Ungurească și Românească*, tipărită în calendarul lui Gh. de Cluzias, Buda, 1849 (luna august).

Il s'agit de pièces d'une facture soignée, dénotant l'influence des parures byzantines. Il est possible qu'elles aient été exécutées par un artisan de l'endroit, pour des boyards ou des marchands de la frontière moldo-valaque.

D'après des analogies établies en fonction de la technique d'exécution du décor (trésor de Țifești, objets de parure d'un cimetière de Suceava), les auteurs font dater les boucles d'oreilles d'Olteni de la seconde moitié du XVe siècle.

La fin de l'article expose en quelques mots la controverse roulant sur le toponyme *Olteni*, et insiste sur la nécessité des recherches archéologiques dans cette zone, d'autant plus que l'on est là sur le territoire de la forteresse de Crăciuna, dont l'emplacement exact n'a pas encore été identifié.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Carte des environs de la ville de Focșani, vers le Nord-Ouest.

Fig. 2. — Boucles d'oreilles découvertes à Olteni — district de Focșani (XVe siècle).

Fig. 3. — Olteni : boucles d'oreilles du XVe siècle ; 1, type 1 ; 2, type 2 ; 3, type 3 a.

.